No 43 Donderdag 22 October 1908 8ste Jaargang.

Abonnementsprijs per jaar:

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . .	f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers	„ 0.05

Prijs der Advertentiën:

Per regel	f 0.15
Bij plaatsing van 500 regels	„ 0.12½
„ „ „ 1000 „	„ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, *51 Verhulststraat.*

Voor *Advertentiën* tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, *Telefoon 4424,* beiden DEN HAAG

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland en hier ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Alsnog werden de navolgende gelden ontvangen.

A. **Ten behoeve van de ondersteuning der noodlijdenden in de Nederlandsche bezitting Curaçao:**

N. N., 's Hage	ƒ 2.50
Afdeeling 's Hage	ƒ 25.—
A. de M., Rotterdam	ƒ 100.—
	ƒ 127.50
Vroeger ontvangen	ƒ 256.50
Totaal	ƒ 384.—

B. **Voor het Ondersteuningsfonds van de Vereeniging „Oost en West”:**

Afdeeling den Haag	ƒ 25.—
Vroeger ontvangen	ƒ 63.—
Totaal	ƒ 88.—

* * *

De jaarvergadering van de „Vereeniging tot het houden van voordrachten met lichtbeelden”, gehouden te Amsterdam op 29 September j.l., werd door een der leden van het afdeelingsbestuur „Amsterdam” bijgewoond, als vertegenwoordigende het Hoofdbestuur.

Volgens ontvangen bericht van de afdeeling waren geen voorstellen in stemming gebracht, doch bestond het voornemen om elke rubriek geleidelijk en gelijkelijk van cliché's te voorzien.

Voorts is de aandacht gevestigd op de wenschelijkheid van ook weer koloniale onderwerpen op te nemen.

Voor de opgave,

E. VAN ASSEN, Secr.

Van de Redactie-Commissie:

Voor het plan van Mevr. *M. C. Kooy van Zeggelen:* **Kindervacantie-Huis te Soekaboemie** zijn bij Mevr. *N. van Kol te Voorschoten,* die zich voor het ontvangen van giften voor dit zoo nuttige doel ten zeerste aanbevolen blijft houden, nog ingekomen tot en met 20 dezer:

van H. C. v. R. v. N., (gep. Kapt. der Genie)	ƒ5.—
van de Jongedames M. en R. B. v. d. B.	ƒ2.50

Wie volgt?

Sumatra's Westkust.

De berichten, die de jongste mail ons betreffende dit gouvernement bracht, luiden geruststellend. Een deel van het 20e bataljon is te Batavia teruggekeerd.

Een volkomen betrouwbaar particulier correspondent uit gindsche streken schreef ons:

„Wij hebben een moeilijken tijd achter den rug; het was niet „angst”, maar „teleurstelling”, die wij gevoelden over twee feiten:

1o. dat de tot dweepzucht opgewonden inlanders nog zóó dom zijn, en dat het Gouvernement blijkbaar nog zóó slecht gezien is bij den inlander;

2o. Dat de Mohamedaansche godsdienst in staat is een gedeelte van het volk zóó op te winden, dat het krankzinnige dingen doet.

Niet alleen voor ons, Europeanen, is dit 'n teleurstelling geweest, maar voor alle eenigszins ontwikkelde hoofden.

Zoo iets had niemand kunnen denken.

Het is te betreuren, dat vele anti-orde- en anti-gezag-bladen, tegen alles in, maar bleven volhouden dat het een algemeene *volksopstand* was.

Niets is minder waar; 80% der leiders van de Juni-woelingen zijn *door het volk* opgevat! En die woelingen waren geheel plaatselijk. In Agam bv. bleef 7/8 der bevolking *volkomen rustig.*

De protest-optochten in Maart zou men veel eer een volksopstand kunnen noemen; dàt waren de panghoeloe's, dàt was dan het volk. Maar nu in Juni waren het halfslag geestelijken van de secten Satariah en Sadyilah, die, het innen der belasting als brandstof gebruikende, den godsdienstoorlog uitriepen.

De toestand is nu heel wat zuiverder geworden dan hij in de laatste 50 jaar geweest is. Men weet nu welke slechte elementen den vooruitgang tegenhouden. Er is opruiming en schoonmaak gehouden *tot groote opluchting der weldenkende panghoeloes,* en vooral van de flinke hoofden, die juichen, dat het slappe bestuur voorbij is.”

Toch blijven er deskundigen gevaar zien in de toekomst, als niet alles verder met beleid door de regeering wordt geregeld.

Zoo de heer H. E. Prins.

In onze nummers van den 8sten en den 15den dezer zijn de beschouwingen opgenomen van dezen oud-resident der Padangsche Bovenlanden, tegen de ingevoerde directe belasting in het gouvernement van Sumatra's Westkust zonder overleg of voorafgegane beraadslaging met de hoofden, waarin hij een schending ziet van het recht van zelfbestuur, dat den Menangkabauer in vroegere jaren verzekerd en sedert door de opeenvolgende regeeringen steeds erkend zou zijn. De artikelen in de Nieuwe Courant van 22 t. m. 27 September j.l. geven hem aanleiding op deze zaak terug te komen, nu meer in het bijzonder om den nadruk te leggen op het gevaar waarin het familiebezit dreigt te geraken door het bepaalde in art. 4, al. 2 der belastingordonnantie, volgens hetwelk voor *het bedrag van den aanslag voor inkomsten uit gemeenschappelijk bezit en de daarop vallende boete wegens te late betaling, het hoofd der familie (de „mamak”) aansprakelijk is,* wat naar zijne meening niet anders beteekenen kan, dan dat bij wanbetaling de goederen van het familiehoofd, c. q. zijn aandeel in de *harta poesaka* aangesproken, en hij, zoo hij niets bezit, gegijzeld kan worden. Wanneer nu zijn aandeel in de *harta poesaka* wordt geëxecuteerd, dan wordt de *harta poesaka* toch aangetast? De verstandige en eerlijke Maleier zal onder dergelijke omstandigheden op den duur bezwaar maken om als *mamak* op te treden. Het familiebezit kan daardoor wel eens onbeheerd geraken en daaraan een einde komen als gevolg van het solidariteitsgevoel door de belastingordonnantie weder in het leven geroepen, nadat dat stelsel bij de invoering der rechtspleging van 1874, dus ruim 30 jaar geleden, *op ethische gronden* — wegens het daaruit geboren onrecht — was afgeschaft.

Groot onrecht, meent de heer Prins, wordt het familiehoofd door de aangehaalde bepaling aangedaan, en hij stelt daarvan het volgende voorbeeld.

Verondersteld wordt, dat bekend is, dat volgens het Maleische recht, de familie met één eigendom („amas sapoero, kaban sakandang” — één beurs voor het geld, één stal voor de karbouwen) uit gezinnen bestaat; verder dat elk gezin (sa dapoer = een keuken) een gebruiksrecht (ganggan-beroentoer) heeft op een deel van het familiegoed. Nemen wij nu een harta poesaka, waarvan een of meer aandeelen of deelen er van verpand zijn. Men weet ook, dat verpande sawah's of andere onroerende goederen, volgens de adat, evenals de roerende goederen, bij verpanding overgaan in handen van den pandhouder, die ze bewerkt en de oogst er van trekt, alsof de aandeelen hem volkomen toebehooren. Het kan nu gebeuren na den aanslag van deze harta poesaka in de belasting, dat, wanneer het voor de inning der belasting aansprakelijk gesteld familiehoofd zich tot den pandhouder wendt, om betaling van de belasting over 't deel der inkomsten door hem uit het familiegoed getrokken, deze doof zal zijn aan dat oor, of de mamak verwijzen zal naar den aandeelhouder, van wien hij de sawah in pand heeft. Rechtens is hij (pandhouder) immers de debiteur voor dat deel, omdat hij er de inkomsten uit trekt.

Niet echter volgens de wet. Deze houdt zich vast aan het aansprakelijke hoofd. Nu kan deze de kwestie wel uitvechten in de kampong, negrie of laras, waar men hem wel gelijk zal geven, doch de macht niet heeft om den onwilligen pandhouder tot betaling te dwingen. Ook kan hij (mamak) den pandhouder een proces aandoen, doch de vrees om goed geld naar kwaad geld te gooien, zal hem daarvan wel terug houden. Heeft hij vermogen en is hij een eerlijk man, dan zal hij in Godsnaam de belasting, zoolang die matig is, maar voor zijn rekening nemen, om de boeten en een executie te ontgaan, welke hem anders dreigen. Heeft hij echter geen vermogen, wat dan? Waar zal hij dan dat geld vandaan halen om de belasting en de wellicht daarop gevallen boete, wegens de late betaling, te voldoen, waarvoor hij aansprakelijk is gesteld? Zal de zaak dan met de gijzeling van den onschuldigen mamak afloopen? Of zal de rechter, wanneer

zijn deel in de harta poesaka bij executie onvoldoende blijkt voor de afdoening van de schuld, waarbij thans de proceskosten komen, de harta poesaka aanspreken, waartoe, bedriegt men zich niet, het Recht of het Rechtswezen hem de vrijheid laat?

De heer Prins stelt ten slotte voor: met intrekking van al. 2 van art. 4 en van art. 19, art. 4 aldus aan te vullen: „Het hoofd der familie doet, in overleg met haar, de repartitie der belasting over de gezinnen (sa-dapoer), die aandeelhouders zijn in de harta poesaka, naar verhouding van elks aandeel in de opbrengst van het familiebezit."

Voor de repartitie der aandeelen of gedeelten er van, welke in bezit zijn van pandhouders, worden dezen uitgenoodigd aan dat overleg deel te nemen en zijn zij aansprakelijk, behoudens wijziging door het hoofd van het gewestelijk bestuur, ingevolge art. 9 gemaakt.

Het Gouvernement is bevoorrecht schuldeischer, voor de achterstallige belasting van een jaar, op de opbrengst in het volgend jaar van het betrokken aandeel."

Twee nuttige Vereenigingen.

Op 30 September 1908 is te Leiden opgericht een „BATAKSCH INSTITUUT", met een wetensch. en practisch doel, die in elkander grijpend: eenerzijds het verzamelen van zoo volledig mogelijke gegevens betreffende de Bataklanden (Tapanoeli, benevens de residentie Sumatra's Oostkust), anderzijds het dienstbaar maken van de gegevens aan den bloei dier streken.

De leidende gedachte bij de oprichting is deze geweest: dat wegens de enorme uitgestrektheid van onze Oost alleen dàn van particuliere pogingen ten bate van land en volk heil is te verwachten, als die pogingen zich concentreeren op een met zorg gekozen, welafgebakend gedeelte. Redenen van deels zakelijken, deels persoonlijken aard hebben de keus doen vallen op de Bataklanden.

Aan de oprichting van het Instituut is een tijd van zorgvuldige voorbereiding voorafgegaan. Sinds December 1905 is door de oprichters, — die meer dan eens gewaardeerde adviezen mochten ontvangen van den oud-res. van Tapanoeli prof. A. L. van Hasselt — een geregeld onderling overleg gepleegd niet alleen, maar zij hebben zich in verbinding gesteld met het Departement van Koloniën, de Indische Regeering, wetenschappelijke genootschappen, zendingslichamen en deskundige of belangstellende particulieren, en hebben overal voor hun doel sympathie en hulpvaardigheid mogen vinden. Onder hun toezicht heeft de heer M. Joustra, gewezen zendeling in de Karo-Bataklanden, als voorloopig laborant van het toen nog aanstaande Instituut eerst een complete verzameling van litteratuur over de Bataklanden (archiefstukken en andere rapporten inbegrepen) aangelegd, daarna een Litteratuur-overzicht der Bataklanden bewerkt, (180 blz.; eind 1907), en vervolgens op een reis van Medan naar Siboga (van Maart tot Juli 1908) nadere onderzoekingen ingesteld, nieuwe betrekkingen aangeknoopt en den verderen arbeid nader voorbereid. Eindelijk is reeds gepoogd door rondzending van een vragenlijst betreffende den Batakschen landbouw (October 1906) nuttige gegevens voor practisch optreden te verzamelen.

Het Instituut is derhalve opgericht op een soliden grondslag. Aan het eind van dit of in het begin van het volgend jaar zal te Medan naar alle waarschijnlijkheid een „Bataksche Vereeniging" worden in het leven geroepen, die maatregelen ten bate van land en volk der Bataklanden harerzijds gaarne zal steunen.

Het naaste werkplan omvat, na rijp overleg, het trachten te bevorderen van maatregelen ten nutte van inlandschen landbouw en van gezondheidsdienst voor inlanders, naast het samenstellen van een schetsbeschrijving (gazetteer) van de Bataklanden, die op victe wijze zal oriënteeren ten aanzien van wat wij wel en wat wij nog niet weten over dit gebied.

Voor een, en ander, en voor de plannen die eerst in een verdere toekomst liggen, is veel geld noodig. Dank zij de vrijgevigheid van belangstellende zijde durven ondergeteekenden de zaak op touw zetten. Maar om wat nuttigs te kunnen doen, is ruimte van middelen een dringend vereischte. Men kan er staat op maken, dat steeds gehandeld zal worden in overleg met de ter plaatse het best bekende autoriteiten en particulieren.

De leiding van het Instituut zal bij een directorium van drie à vijf leden berusten. Voorloopig is het gevestigd te Leiden, Breestraat 105, en bestaat uit de heeren: Dr. C. W. Janssen (Naarden), Prof. Dr. A. W. Nieuwenhuis (Leiden), Prof. Ch. A. van Ophuysen (Leiden), Prof. Mr. C. van Vollenhoven (Leiden).

Zij hopen, dat deze poging, om de algemeene belangen van land en volk van Indië van particuliere zijde krachtig te steunen door concentratie van werk en aandacht op een veelbeloven de streek, een zoodanige sympathie zal ontmoeten als noodig is om den bloei van het jonge Instituut te verzekeren.

* * *

De **Vereeniging voor wijsbegeerte** te 's-Gravenhage opende Donderdag, 15 October, een cursus over het Boeddhisme met een lezing van Prof. J. S. Speijer uit Leiden als inleiding tot de Indische wijsbegeerte. Een inleiding tot de Indische wijsbegeerte, meende hij, behoort vooreerst rekenschap te geven van den bodem, waar op, van het milieu, waarin zij is opgewassen, dan de hoofdbegrippen te preciseeren, waarmede de Indische bespiegeling pleegt om te gaan. Bodem en milieu zijn ons eerst sedert een paar geslachten kenbaar geworden. Thans zijn de heilige schriften van de Hindoes, in den beginne door de Brahmanen voor de vreemdelingen zorgvuldig geheim gehouden, ons even toegankelijk als de Bijbel. Is de atmosfeer van ritueele praktijken is Indië's geestesaristocratie tot algemeene bespiegeling gekomen. Vooreerst door den invloed van de oude animistische voorstellingen, dan van het magische element, eindelijk van het geloof aan de wezenlijke verwantschap, om niet te zeggen eenheid van wezen, die er bestaat tusschen ziel of geest en alle lichtverschijnselen in de oudste cosmogoniën, die de Indische letterkunde ons bewaard heeft. Tusschen de twee voorstellingen van het hoogste wezen als persoonlijk en als onpersoonlijk is het Indische gbdsbegrip steeds zwevende gebleven. Maar de onpersoonlijke, kan men zeggen, heeft de overhand in de Indische wijsbegeerte, de persoonlijke in de vele Indische godsdiensten.

Den 22sten October, 's avonds om acht uur in het Toussainthuis, aan de Toussaintkade 11a, zal Dr. J. A. van der Mouw spreken over de Vedanta, 29 October Dr. K. H. E. De Jong over de Samkhya en Joga rationalisme en concentratieleer, 15 November Mevrouw C. Ramondt—Hirschmann over het Boeddhisme als godsdienst, en 19 November de heer K. J. Pen over de waarheid van het Boeddhisme.

WAT DE INLANDER ZEGT.

De bijzondere onderscheidingen, welke ter gelegenheid van 's Koningin's verjaardag plegen te worden toegekend aan trouwe en verdienstelijke landsdienaren en andere personen, worden vooral bij den Inlander hoog gewaardeerd, en de begunstigden onder de Inlanders stellen het zeer op prijs, wanneer die toekenning met eenige plechtigheid gepaard gaat. Zoo geschiedde het te Padang, toen de Controleur Hondius van Herwerden op 31 Aug. ll. in een openbare vergadering de van Batavia ontvangen telegrafische mededeeling deed, en van een toespraak begeleidde, dat aan den mantri Kota Tengah *Mas Wahab* en aan den mantri-politie Kota *Mangkoeto-Amas* was toegekend de zilveren ster van trouw en verdienste, aan den eersten wegens zijn langdurig dienstbetoon, aan den anderen om zijne buitengewone verdiensten. Op de toespraak van den Controleur antwoordde *Mas Wahab*, dat hij zich verheugd en verdrietig gevoelde — verheugd over de verworven onderscheiding, verdrietig omdat hij reeds zoo oud was. *Mangkoeto-Amas* hield een langere redevoering, waarin hij wat hij tot voldoening van de Regeering gedaan had, toeschreef aan de leiding en de lessen van den Controleur, onder wiens bevelen hij zóó lang hoopte te mogen dienen en steeds tot tevredenheid der Regeering, dat de controleur, zelf dan tot veel hoogeren rang geklommen, hem nog eenmaal den gouden ster zou mogen uitreiken. Hij gedacht dat het dien dag de verjaardag was van onze Koningin en in de kranten had hij gelezen, dat Hare Majesteit in gezegende omstandigheden verkeerde. Hij bad daarom bij deze gelegenheid van den hemel af, dat er een prins moge geboren worden, die, wanneer de Koningin in hoogen leeftijd voor eeuwig Hare oogen sloot, eenmaal Koning worden zal.

De maleische bladen gaan nog voort met berichten omtrent oplichterijen, door de Sjechs gepleegd ten koste van de Inlanders, die hunne belangen aan hen toevertrouwen voor den bedevaartgang naar Mekka. Ook bevatten zij het bericht, dat de onveiligheid te Mekka en in den omtrek door de roofzucht der Bedouïnen zóó groot is, dat alleen aan de bedevaartgangers uit Nederlandsch-Indië wel een gezamenlijk bedrag zou zijn ontroofd van ongeveer ƒ 300.000.

Overigens is men volgens de bladen der jongste mail in de Inlandsche wereld in groote spanning omtrent hetgeen het Javaansch congres, dat 20 September te Djokjakarta gehouden zou worden, zou uitwerken. Ook op Sumatra's Westkust volgt men met bijzondere aandacht deze beweging der Jong-Javanen, en is er eenigszins beschaamd over, dat de Javanen, die gedurende honderden jaren onder een druk geleefd hebben, die de vrije, fiere Maleier niet gekend heeft, hen voorgaan in de opleving van een krachtig zelfbewustzijn. Daarbij wordt dan de aansporing gevoegd tot meer geestelijke ontwikkeling door onderwijs ook van de vrouwen, en door leesgezelschappen onder de inlanders, zooals er in geen district of afdeeling mag ontbreken, niet alleen ten behoeve van de inlandsche hoogeren of ambtenaren, maar ook van den geringen inlander, die minstens de gelegenheid moet hebben om te leeren lezen op een dessaschool. De oprichting van dessascholen wordt dan aanbevolen. De schatkist wordt niet alleen gevuld door de grooten en vermogenden, maar wel het meest door de vele penningskens van de groote massa der kleine „luijden." Si Ketjil, de kleine man, moet daarom niet vergeten worden, en *Si ketjil is tevreden met weinig!* Voorziening in eigen behoefte door het beplanten der erven met nuttige producten, oprichting van coöperatieve vereenigingen, waardoor men zooveel mogelijk de voordeelen of winsten voor zich houdt, maar voorts samenwerking op breeden grondslag ook buiten de grenzen zijner woonplaats, zijn middelen ter verkrijging van meer individueele welvaart en vooruitgang. Men moet den moed niet opgeven, wanneer het begin moeilijk blijkt of teleurstelling baart. Men zie het aan den Europeaan. Telkens weder tracht hij den Noordpool te naderen. Als hij bij die pogingen omkomt, wat zorg? hij geeft het niet op, want als hij het eenmaal door volharding bereikt, heeft hij zooveel land gewonnen (sic!) Te Batavia bestaat al eenigen tijd in de kampong Kepoeh een coöperatieve winkelvereeniging voor Inlandsche ambtenaren. Met 1 October is te Padang een coöperatieve verbruiksvereeniging geopend van de vereeniging *Perdamaian Menangkabau Laras Nen Doea*, met een kapitaal van ƒ 1000, gevormd door aandeelen van ƒ2.50. Ook personen buiten die vereeniging kunnen een aandeel bekomen, doch aangezien het ledental bijna 150 bedraagt en één persoon tot 10 aandeelen kan nemen, vreest men, dat er voor anderen niet veel overblijven zal. Het crediet bedraagt voor ieder 90 percent van zijn aandeel.

Het plan bestaat bij de oud-leerlingen van de Kweekschool te Fort de Kock, welke instelling in 1873 tot stand kwam, om het 35-jarig bestaan er van te vieren. Onder leiding van den tegenwoordigen directeur, B. J. Visscher, wenscht men bij die gelegenheid een gedenkboek uit te geven met vele portretten en afbeeldingen. De bijdrage voor iederen deelnemer is op ƒ2.50 gesteld.

Uit de O.I. Mail.

Bali.

In een schrijven aan de *Soerabaja Courant* over de laatste gebeurtenissen in Karang Asem treffen we het een en ander aan, omtrent de voornemens tot opstand en overval, welke thans door de tijdige aanwezigheid van een sterke troepenmacht voornemens zijn gebleven. We lezen er:

„Intusschen werden de geruchten steeds meer onrustbarend. Men vertelde zelfs, dat de opstand al beraamd was tijdens de expeditie van 1906, dat deze echter door Goesti Djilantik was tegengehouden, daar hij het nutteloose van die pogingen zeer goed inzag; maar voor den drang van Goesti Ketoet en Poetoet en verschillende poenggawa's had hij ten slotte toegegeven, zeggende dat hij toch een oud man was en wel spoedig zou sterven. Maar hij zou tevens den wensch hebben geuit, om met den opstand te wachten tot na de feesten, die deze maand gegeven worden. Wat hier van waar is, valt heel lastig na te gaan; eenigen tijd daarna werd evenwel een bericht van een spion ontvangen, dat, zoo dit waar mocht zijn, het wel getuigt dat de beraamde opstand goed was voorbereid.

Op den 14en September e.k., den laatsten dag van de feesten, zouden n.l. alle Baliërs met hunne vorsten zich begeven naar het zeestrand bij Jassy, ten einde de een of andere godsdienstige plechtigheid te verrichten. Hier van terugkomende, zouden zij dan den weg moeten volgen, die vlak langs het bivak loopt en zich dan plotseling op de troep werpen. Dezelfde berichtgever deelde mede, dat de beide vorsten, Goesti Ketoel en Petoet, bij den aanval tegenwoordig zouden zijn en op een kleinen afstand den uitslag zouden afwachten. De oude vorst en Goesti Bagoes zouden echter het binnenland intrekken, om, na afloop van den overval, verschillende zaken te regelen. In allerijl werden nu verschillende maatregelen genomen, om een dergelijken overval te doen mislukken, hindernissen werden in gereedheid gebracht, de ijzerdraad-afsluiting extra versterkt."

In het *Soer. Handelsblad* schrijft een deelnemer aan de excursie naar Karang Asem:

„Wat zou er nu toch eigenlijk te doen wezen? Weet jij het? Neen; man! da's geheim! Ik heb wel gelezen, dat een 10000 Baliërs gaan feestvieren omdat die oude Goesti Djilantik genoeg heeft van het Staatstooneel en misschien moeten we daar nu wel heen ter opluistering. — Toen dan ook den 10den de oorlogschepen *Koningin Regentes* en *Koningin Wilhelmina* ter reede Karang—Asem vereenigd waren en later de pakketboot *Van den Bosch* met 400 man troepen, onder overste Schauroth verscheen, werd de mysterische toestand duidelijker en konden we gevolgtrekkingen maken uit hetgeen we zagen.

Er zou dan feest zijn tengevolge van Goesti-Djilantik's aftreden. Zijn opvolger was zijn neef, de jonge Goesti-Bagoes, die ook door het gouvernement verkozen werd. Twee andere pretendenten, n.l. Goesti Getoet en Goesti Gedeh Poetoeh, hadden echter zeer veel aanhangers en nu liepen er geruchten dat het tijdens of na de feesten een beetje „hommeles" zou worden; zelfs schenen ze voornemens de gouvernements-dienaren te Karang-Asem te vermoorden. Vandaar de zending der beide oorlogsbodems en der troepen. Nog kwamen ter reede de flotillevaartuigen *Mataram* en *Nias*, welke laatste voor verschillende doeleinden beschikbaar waren, zooals het in veiligheid brengen van de families der opiumregie-beambten, het samenbrengen der controleurs tot het houden van besprekingen enz.

Nadat verder door de beide oorlogsbodems twee strand-bivakken waren opgetuigd, gingen den 14en 's morgens de landingsdivisiën aan wal en betrokken de bivakken. Den 14en had de eigenlijke ceremonie plaats, n.l. de zielsreiniging van Goesti Djilantik. De ziel van dezen ouden heer is anders vrij rein, want hij draagt het gouvernement een goed hart toe.

Toen de groote stoet door Karang-Asem trok kwamen de verschillende hoofden hunne vriendschapsbetuigingen bij ons afsteken, allen waren ongewapend, om toch vooral te doen zien, hoe vredelievend ze waren. „Das Vaterland kann ruhig sein!" De troonsopvolging te Karang-Asem heeft geen bloed gekost, geen „poepoetan" was noodig. De heilige asch, afkomstig van het omhulsel van de Godheid, die Goesti Djilantik's ziel louterde, werd in zee geworpen en op dezelfde manier gingen ze huiswaarts met eerbied voor de „Kompenie", die zoo spoedig hare maatregelen nam. Veel van zijne bezittingen werden door Djilantik weggegeven. Koningin Wilhelmina en de Gouverneur-Generaal krijgen geschenken en o.a. ook toewan „pan Koel", (van Kol), zijn sobat baik.

Den 15den keerden de landingsdivisies naar hunne bodems terug en 's middags te 4 uur werden Goesti Djilantik en de beide pretendenten met hunne vrouwen en volgelingen aan aan boord Hr. Ms. *Regentes* geïnstalleerd, welke daar onder stoom gingen, teneinde de laatste heeren naar „Djembrana" te brengen, waar ze voorloopig onder meer direkt toezicht zullen blijven.

't Was een gezellige boel op het halfdek van het groote pantserschip. Goesti Djilantik, de krasse, oude heer, versierd met den gouden keten, hem door H.M. de Koningin geschonken bij Hare troonsbestijging, was met iedereen goede vrienden en voelde zich „senang."

Goesti Getoet, een dikke baas, keek minder vriendelijk en scheen maar niet te begrijpen wat er eigenlijk met hem ging gebeuren, evenmin als Goesti Gedeh Poetoeh, welke laatste evenwel de zaak van den vroolijken kant beschouwde en zoo nu en dan den een of den ander onder den arm nam en hier en daar mee naar toe trok. De piano in de longroom vond hij al een heel eigenaardig toestel.

Te 9 uur 's morgens debarkeerde het gezelschap, ten einde zich op te maken naar zijn nieuwe woonplaats. Den volgenden dag 's middags keerden Goesti Djilantik met den priester en zijne hovelingen terug en werd weder koers gezet naar Karang Asem.

De passagiers van de *Regentes* zijn van boord, een andere emotie is daar voor de opvarenden: De mail is gearriveerd, wat zeg ik? de mail, want reeds enkele weken hadden we niets ontvangen, de brieven waren naar Makasser gezonden. — Wat een blijde gezichten! wat heeft de facteur het druk om gauw iedereen tevreden te stellen. Het ontvangen van de mail is een evenement aan boord.

* * *

De opleiding tot Inlandsch Officier.

In het Bat. Nieuwsblad vinden wij opgenomen een artikel over de opleiding tot inlandsch officier door een deskundigen schrijver, die daarin o.a. mededeelt, dat de jongste reis van den chef van het wapen der infanterie o.a. gediend heeft om met verschillende inlandsche hoofden besprekingen te voeren over de maatregelen, welke noodig zouden zijn om de officiersloopbaan aantrekkelijker te maken voor inlandsche jongelieden van goeden huize.

Dit is juist, zegt het blad. En zijn wij wel ingelicht, dan werd algemeen de klacht vernomen, dat de aanvangsbezoldiging te laag is en in verhooging daarvan reeds een groote verbetering te vinden zou zijn.

* * *

Te kort aan ambtenaren.

Het *Nieuws v. d. Dag v. N.I.* meldt:

Ter voorziening in het tekort aan Controleurs bij het Binnenlandsch Bestuur op de bezittingen buiten Java en Madoera zijn bij wijze van tijdelijken maatregel ten behoeve van het bestuur over eenige Controleursressorten op die bezittingen nog 11 civiele gezaghebbers in dienst gesteld; terwijl verder is bepaald, dat bedoelde tijdelijke ambtenaren naar gelang van de behoefte zullen worden geplaatst:

één in elk der gewesten Riouw en Onderhoorigheden en Palembang;

twee in elk der residenties Djambi en-Zuideren Oosterafdeeling van Borneo en vijf in het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden.

* * *

Residentsvacature te Soerakarta.

In de *Javabode* lezen wij hieromtrent:

De regeering ziet zich, bij de benoeming van een vervanger van den, luidens de officieele berichten in de *Javabode* van Vrijdag j.l., met ingang van den 4en December a.s. eervol ontslagen resident van Soerakarta, L. Th. Schneider, voor een moeilijke taak geplaatst. Herhaaldelijk, laatstelijk nog in het hoofdartikel in de *Javabode* van den 15en Juni j.l. over de verplichte diensten der opgezetenen van de huurlanden in de Vorstenlanden, en daarna in ons nummer van den 1en Juli, hebben wij gewezen op de noodzakelijkheid tot algeheele hervorming der middeneeuwsche toestanden, die aldaar nog bestaan; toestanden, welke, de bewijzen daarvan zijn voor het grijpen, zonder vrees voor ernstige verwikkelingen in de toekomst, niet langer gehandhaafd kunnen blijven. Dit besef is ook tot de regeering doorgedrongen en zij heeft kort geleden uitdrukkelijk haren wensch te kennen gegeven om met kracht in de beoogde richting werkzaam te zijn. Dat de bereiking van het doel voor een goed deel afhankelijk is van het beleid van de hoofden van gewestelijk bestuur, spreekt van zelf. De moeilijkheden om de bezwaren te overwinnen van de conservatieve inlandsche vorsten tegen de invoering van tal van nieuwe, ingrijpende maatregelen, vereischen veel tact en bekwaamheid. De bestuursambtenaren, aan wie die taak met uitzicht op goeden uitslag kan worden toevertrouwd, zijn uit den aard der zaak dun gezaaid.

Onder de telegrammen van hetzelfde blad staat: „Volgens de *Preangerbode* is resident Boissevain naar Buitenzorg opgeroepen in verband met zijn aanstaande benoeming tot directeur van binnenlandsch bestuur."

* * *

Toynbee in Indië.

De correspondent te Semarang schrijft aan het *Soer. Handelsblad*:

„Ongeveer een jaar geleden besloot de afdeeling Semarang van het Algemeen Nederlandsch Verbond onder de minder ontwikkelde Europeanen en Indo-Europeanen alhier te gaan arbeiden in den geest van de Toynbee-vereenigingen in Nederland.

Eerst was de toeloop groot, doch verminderde al heel gauw aanmerkelijk.

Schrijver meent, dat, wil het Nederl. Verbond in deze resultaten bereiken, dan dient het comité de werkwijze eenigszins te veranderen.

Populaire geschriftjes, zeer bevattelijke voordrachten — te eenvoudig kunnen ze niet zijn — effenen den weg. Strooibiljetten — liefst kleurige — kondigen dag en onderwerp der lezingen aan. De lezingen zelf worden verlucht, hetzij door lichtbeelden, hetzij door duidelijke platen. Men trachtte verder al spoedig uit de betrokken personen zelf een comité te vormen van bestuur en propaganda, aan welk comité men langzamerhand de leiding van en de verantwoordelijkheid voor die avonden overdraagt, dat animeert, wekt bij buurtgenooten meer vertrouwen dan een comité van „heeren", bevordert het onderling buurtverkeer, is misschien de kiem van een vaste buurtvereeniging. Men beperke ten slotte — tenzij pecunia causa — de toynbee niet tot deze vergaderingen. Een lokaaltje, een kamer desnoods in de volksbuurt, op Nieuw-Hofland of Karangbidara. Daar een leesgelegenheid, wat kranten, eenvoudige lectuur, gezellige, intieme avonden tot het bespreken van belangrijke quaesties. Daar moet het heen.

Er zijn gunstige voorteekenen. Op de laatstgehouden bijeenkomsten kwamen vragen aan den spreker van de zijde van het publiek, zelfs debat. Er is om een inleiding gevraagd over „coöperatie", welke nu aan het einde der maand zal gegeven worden. De wil is er aan beide kanten en het zou jammer zijn, wanneer niet alle pogingen werden in het werk gesteld om iets duurzaams te stichten.

WEST-INDIË.

SURINAME.

Producten-markt.

Onze West bepleit de oprichting van een openbare gelegenheid voor den verkoop van partijen producten, door een vendu- of marktmeester. Deze veilingen zouden op vaste tijden, bv. elken werkdag des morgens tusschen 7 en 9 uur, kunnen gehouden worden.

Op die wijze zou men de aanvoeren beter kunnen overzien en eenige maatstaf aanwezig zijn voor een meer rationeele prijsbepaling. Men zou als 't ware krijgen een beurs voor groenten, vruchten enz. Zoowel aan producenten als opkoopers zou door deze regeling veel tijd worden bespaard. Schadeposten zouden vermeden worden, daar natuurlijk de veiling à contant plaats vindt." Ook zou men behoorlijk gecontrôleerde weegschalen hebben.

Een inrichting als door het blad bedoeld zou niet bijzonder kostbaar behoeven te zijn. Met 5 à 6000 gulden zou men waarschijnlijk al ver komen. Het marktgebouw zou kunnen worden opgericht achter de tegenwoordige bananenmarkt aan den Waterkant.

Bacoven-Cultuur.

Den 19en September werden per s.s. „Saramacca" 6315 bossen verscheept.

De inspecteur van den landbouw verzond de volgende circulaire aan bacovenondernemingen:

Ondergeteekende deelt hierbij mede aan de beheerders der ondernemingen, die bacoven aanplanten met steun van het Gouvernement, dat door den gouverneur besloten is, dat het bedrag van *f* 180 per HA. als bijdrage in de kosten van het onderhoud in de Ie en IIe Serie, zal moeten strekken van 1 September 1908 tot 1 Juli 1909, alzoo over den tijd van 10 maanden.

Van dit bedrag zal *f* 135 gereserveerd moeten blijven voor arbeidsloonen en *f* 45 voor andere uitgaven, terwijl maandelijks niet meer dan ongeveer *f* 13.50 voor arbeidsloonen en ongeveer *f* 4.50 voor andere uitgaven besteed zal kunnen worden. Bij het opmaken der weekrapporten wordt men verzocht hiermee rekening te houden.

Voorts verzoekt ondergeteekende in het vervolg slechts één weekrapport in te dienen betreffende het onderhoud van de Ie en IIe Serie te zamen.

Goudproductie.

De goudaanvoeren bedroegen in: Augustus 1908 119.174 gr.; Augustus 1907 105.222 gr.; Augustus 1906 150.661 gr.; van Januari tot Augustus 1908 785.784 gr.; van Januari tot Aug. 1907 692.000 gr en van Januari tot Augustus 1906 774.696 gr.

Immigratie.

De waarn. agent-generaal bericht in het *Gouv. Adv. Blad*, dat de gelegenheid tot aanvraag van immigranten uit Britsch- en Nederlandsch-Indië voor het verschepingsseizoen 1909/1910 is opengesteld. De kosten zijn wederom bepaald op *f* 260 per immigrant, waarvan 3/5 gedeelte komt voor rekening van den aanvrager.

Minerva.

Naar *Onze West* vernam heeft de gouverneur het beschermheerschap van de studie-vereeniging Minerva aanvaard, en als blijk van zijne belangstelling eene bijdrage in eens van 50 gulden geschonken.

Verkoop afgestuit.

Naar *Onze West* vernam zal de verkoop van het ss. „Paramaribo" aan Curaçao geen voortgang hebben. De reden was het blad niet bekend. Over eenige maanden werd een nieuwgebouwd zeeschip, type „Albina", te Paramaribo verwacht. De bemanning, die dit schip brengt, zal, verneemt het blad, de „Paramaribo" medenemen naar Europa.

Nijverheid.

Onze West zag aan den Waterkant de eerste partij gebakken steenen van de nieuwopgerichte fabriek op pl. Vreeland. De steenen vonden grif koopers tegen *f* 32 per 1000. Volgens deskundigen zijn de steenen goed doorbakken en hard.

Cursus voor militairen.

Ten einde voor onderofficieren, die den dienst mochten verlaten, de kansen op het verkrijgen van een burgerbetrekking te vergrooten, heeft de gouverneur, op voorstel van den kapt.-commandant, welwillend beschikt, dat den 1en October ll. een cursus zou worden geopend in de Engelsche taal en het boekhouden, voor gratis onderricht aan bedoelde onderofficieren. Leeraren zullen zijn voor het boekhouden de heer G. van Dien Jr. en voor de Eng. taal de heer K. v. d. Meulen.

Ook voor korporaals en soldaten, die daartoe lust gevoelen, zal met ingang van denzelfden datum gelegenheid geopend worden om onderwijs te ontvangen in eenige vakken, als lezen, schrijven, rekenen en Nederl. Taal.

Pausfeest.

Het 50-jarig priesterfeest van paus Pius X is door het katholiek deel der bevolking van Paramaribo met groote opgewektheid gevierd.

Den avond tevoren was aan den paus een telegram gezonden; geteekend door den apostolisch vicaris aldaar, waarop de vicaris antwoord ontving van kardinaal Merry Del Val.

In de kathedraal werd een pontificale mis opgedragen. Op den weg naar en van de kerk werden door de vrouwen hoofddoeken uitgespreid op straat voor den „bisschop" om over te loopen, wat geldt als hoogste eerbewijs.

Personalia.

De voor drie jaar benoemde gouvernementssecretaris, Mr. L. M. Rollin Couquerque, is den 21en September met zijn familie te Paramaribo aangekomen. De fungeerend secretaris, de heer G. J. Staal, zou over twee weken naar Europa vertrekken.

In afwachting van een nadere voorziening zijn de predikanten bij de Hervormde Gemeente te Paramaribo, de heeren H. Buiskool en H. de Haan, tijdelijk belast met de functiën van predikant bij de Vereenigde Prot. Gemeente te Nieuw-Nickerie.

Het *Gouv. Adv. Blad* bevestigt thans officieel dat de districtscommissaris C. R. Weytingh met ingang van 1 October belast wordt met het beheer van het district Nickerie, dat de waarn. districtscommissaris van Boven-Commewijne en Cottica wordt overgeplaatst naar Domburg en dat de hoofdcommies ten postkantore, tijdelijk gedetacheerd ter secretarie, tijdelijk belast wordt met de waarneming der functiën van districtscommissaris van Cottica en Boven-Commewijne.

Van Vreemde Koloniën.

Koloniale maatregelen in Frankrijk.

De Fransche budgetcommissie heeft aan de beschikkingen der wet op de financiën een drietal bepalingen toegevoegd, welke uit koloniaal oogpunt van belang zijn.

De eerste bepaling betreft de oprichting aan het ministerie van koloniën van een directie der militaire diensten, waartoe de betrekkingen van een directeur en een onderdirecteur zullen worden in het leven geroepen. Voor dezen maatregel zullen de gelden moeten worden gevonden uit de thans reeds voor het militair personeel bij het ministerie toegestane credieten.

Sedert geruimen tijd werd er reeds op gewezen, dat de belangrijkheid van de militaire zaken, die onder het departement van koloniën in Frankrijk ressorteeren, de weder-instelling eener militaire directie noodig maakte.

Zulk een militaire directie heeft vroeger bij het

FEUILLETON.

Onderhoorigheden van Atjeh.

De jongste aflevering der Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indië, uitgegeven door het Koninklijk Instituut, geeft „Mededeelingen betreffende eenige Atjehsche onderhoorigheden", die ook voor die beoordeeling van den tegenwoordigen economischen toestand in het Atjeh-gebied van belang schijnen. De mededeelingen loopen van 30 Augustus 1904 tot 19 Juli 1906. Zij bevatten geografische, geschiedkundige en politieke beschrijvingen van de landschappen Peutoë, Lho Seumawè, Seuneu'am, Beutong of de Kawaj V, Kawaj XII, Lageuën met Lho' Gloempang en Raneuë, Panté Radja. De kabalistische teekenen waarmee men in den laatsten tijd gewoon raakt, de Atjehsche namen te schrijven, hebben wij weggelaten.

Voor ons doel nemen wij uit die mededeelingen alleen het volgende over:

„Het landschap *Peutoë* omvat het stroomgebied van de Kroeëng Peutoë, rechter zijrivier van de Kroeëng Keureutoë, en van haar rechter zijtak, de Kroeëng Geudoebang. Vooral het stroomgebied van de Kroeëng Geudoebang is zeer moerassig. In de laatste jaren zijn in die moerassen eenige gampongs ontstaan, nadat men het terrein, hoewel niet geheel en al droog gelegd, dan toch bewoonbaar gemaakt heeft door het graven van afwateringsslooten.

Aan den bovenloop van de Kroeëng Geudoebang bevinden zich vindplaatsen van petroleum. In Augustus 1903 is in Peutoë door de Koninklijke Maatschappij tot exploitatie van petroleumbronnen geëxploreerd, maar zonder succes. In October d.a.v., werd een oliebivak aan de Geudoebang betrokken, dat ongeveer een maand later werd opgeheven.

Bij het gehouden onderzoek bleek, dat de aardlagen ongeschikt lagen om later tot exploitatie der gevonden olie te kunnen overgaan.

Een gedeelte der bevolking vindt haar bestaan in ladangbouw.

De voornaamste middelen van bestaan van de bevolking zijn rijstcultuur op moerassawah's en de pinangteelt.

In het Zuiden en Oosten bestaat het landschap nagenoeg uitsluitend uit zwaar bosch, waarin slechts door het aanleggen van ladangs groote coupures gekapt zijn.

Van de vroeger uitgeweken bevolking is het grootste gedeelte in de gampongs teruggekeerd. Toch houden zich in de bovenstreken van het landschap nog vele ons vijandig gezinde personen op. T. Oesèn Oelèë Gadjah vertoefde o.a. langen tijd aan de Kroeëng Seureukè, een zijrivier van de Peutoë. Thans komen zijn volgelingen dikwijls in het landschap fourageeren.

Van de in Peutoë thuis behoorende, ons vijandig gezinde personen moet nog vermeld worden T. Moehamat Badeuroen, zoon van den overleden oelama T. Hadji Mat Saleh.

Lho Seumawè. Door het Zuidwaarts ombuigen van de kust ligt ten O. van het landschap de baai van Lho Seumawè, die alleen voor N. O. buien open ligt, en voor ongeveer 11 maanden in het jaar een veilige en beschutte ankerplaats voor schepen aanbiedt. Daar de bodem van de zee naar den wal vrij steil oploopt, kunnen de grootste schepen tot op slechts enkele honderde meters van den wal voor anker komen.

Is Lho Seumawè van de geheele noordkust en van een groot deel der oostkust verreweg de beste reede, voor de Inlandsche, de kustvaartuitoefenende vaartuigen, ligt het niet minder gunstig.

In het Z.O. eindigt Lho Seumawè in eene landtong, Poesóng genaamd, waarachter voor kleine vaartuigen een natuurlijke, voor al e winden beschutte haven gevormd wordt, die men binnen kan komen door de, zelfs bij eb te allen tijde voor dergelijke vaartuigen bevaarbare monding der Kroeëng Lho Seumawè.

Reeds vóór onze vestiging te Lho Seumawè was deze plaats wegens beide vermelde gunstige eigenschappen het centrum van de handelsbeweging der omliggende landschappen, en dus voor ons als aangewezen voor het oprichten van een établissement.

Het landschap is geheel vlak en laag gelegen; de bodem is onvruchtbaar en zandig.

Behalve pinang en klappers worden cultuurproducten er niet geteeld; van geen enkel artikel heeft echter een eenigszins noemenswaardige uitvoer plaats; sawahs zijn er weinig, en die

ministerie van koloniën bestaan, maar werd opgeheven, omdat men vreesde dat het zich dan te veel met de militaire aangelegenheden zou gaan ophouden en dientengevolge een derde ministerie voor landsverdediging zou worden in het leven geroepen.

Het schijnt evenwel te zijn gebleken dat de betrekkingen van het militair bureau aan koloniën tot verschillende autoriteiten het noodig maken aan den chef den titel van directeur te verleenen.

De tweede bepaling is van belang, ook met het oog op onze koloniën in West-Indië en luidt als volgt:

In afwijking van de bepalingen van artikel 9 van het Senatus-Consult van 3 Mei 1854 en der wet van 15 Aug. 1890 kan bij decreet en in den vorm van administratieve voorschriften worden voorzien in de bestuursorganisatie der koloniën in de Antillen en in de rechterlijke organisatie, zoowel in die koloniën als in Réunion.

In de toelichting wordt gezegd, dat deze bepaling ten doel heeft het bestuur in staat te stellen de reorganisatiën te bewerkstelligen, welke noodig zijn en waarop de budget-commissie heeft gerekend, door vermindering der subsidiën aan de betreffende koloniën.

Dit is naar het schijnt een eerste schrede, schreef de Dépêche Coloniale, op den weg der vereenvoudiging van het bestuursorganisme, waaronder de ongelukkige budgetten onzer oude koloniën werden verpletterd.

Een derde bepaling heeft betrekking op de zeevisscherij ter Westkust van Afrika.

Onze lezers zullen zich herinneren, dat sedert eenige jaren pogingen worden aangewend om, nu de visscherij in de wateren van New-Foundland voor de Fransche visschers langzamerhand dreigt te zullen verloopen, een nieuw vischgebied ter westkust van Afrika te ontginnen. Het ligt nu in de bedoeling der, door de budgetcommissie voorgestelde bepaling, om de visscherij ter westkust van Afrika door het verleenen van voorrechten als anderszins aan te moedigen.

* * *

Het nieuwe toltarief in Duitsch Nieuw-Guinea.

Het Duitsche ministerie van koloniën heeft een gewichtigen maatregel getroffen door de invoering van een nieuw toltarief voor Duitsch Nieuw-Guinea. Dikwijls is deze verordening in de bladen besproken en steeds afgekeurd. In Nieuw-Guinea zelf en bij belanghebbenden in Duitschland heeft de maatregel algemeen onwil en verontrusting te voorschijn geroepen, wijl blijkbaar uitsluitend het streven schijnt voor te zitten, om in elk geval zooveel geld uit de kolonie te halen als mogelijk is, zonder rekening met eventueele kwade gevolgen te houden. Het tarief is schematisch naar het voorbeeld van de andere koloniën opgesteld, maar met de noodige verzwaringen er bij. Hoe is nu dit tarief voor Nieuw-Guinea tot stand gekomen?

In Mei van dit jaar was het tarief door den gouverneur bij den gouvernementsraad te Herbertshöhe ingediend. De laatste zette in een zitting van den gouvernementsraad uiteen, dat het 't verlangen van den minister van koloniën was, dat de kolonie hare uitgaven zooveel mogelijk uit eigen middelen zou bestrijden. Er moest dus geld wezen. Het ministerie van koloniën had hem het nieuwe tarief gezonden met de opdracht. de invoering zooveel mogelijk te bespoedigen. De Afrikaansche koloniën en ook Samoa hadden dezelfde tarieven, en wel het invoerrecht van 10 % ad valoram reeds lang, en daar was dit recht goed gebleken.

Door de leden van den gouvernementsraad werd daartegen aangevoerd. dat het nieuwe tarief zoowel voor kooplieden als zendelingen, plantagebezitters en kleine kolonisten onaanneembaar was, wijl het de kosten van levensonderhoud op onverdragelijke wijze duurder maakte, het bestaan in het bijzonder voor kleine kolonisten en planters bedreigde, en een ernstig gevaar voor de ontwikkeling der kolonie opleverde. Men mocht den toestand in andere koloniën niet zonder meer met die in Nieuw-Guinea vergelijken. Deze kolonie was nog zeer bij de andere koloniën ten achter en had ook niet zoovele natuurlijke voortbrengselen als deze; zij werkte onder veel moeilijker omstandigheden dan de Afrikaansche koloniën, bv. door den grooten afstand, die haar van het moederland scheidt; een kabelverbinding met Duitschland ontbreekt; de kosten van levensonderhoud zijn er zeer hoog; er is nauwelijks één groote onderneming, die winst afwerpt. Het aangeboden toltarief was dus te vroeg ingediend. Men moest met de invoering nog eenige jaren wachten, opdat tenminste nog eenige grootere ondernemingen tot rentabiliteit zouden kunnen komen.

Na een lang debat werd het tariefontwerp door den gouvernementsraad met algemeene stemmen verworpen. Maar deze raad heeft voor eenige beslissing niets te zeggen. De gouverneur reisde spoedig na afloop van genoemde vergadering naar de Karolinen, telegrapheerde van daar aan den minister van koloniën, en kwam met diens beslissing kant en klaar te Herbertshöhe terug. Daar zijne terugkomst, in tegenstelling met zijn vóór de afreis te kennen gegeven voornemen, eerst plaats had, toen de postboot was vertrokken, bleef een protestvergadering van de kolonisten vruchteloos, en dezen konden slechts een petitie aan den minister van koloniën opstellen, die den gouverneur ter doorzending werd aangeboden.

Op die petitie werd geen antwoord ontvangen, maar reeds den 16en Juli werd het nieuwe tarief van kracht verklaard. De in Duitschland gevestigde huizen, waarvan de groote ondernemingen in de kolonie Nieuw-Guinea uitgaan, hoorden eerst weinige dagen voor dezen datum uit telegrammen, welke maatregel voor den 15en Juli in de kolonie werd beoogd. De overhaaste inwerkingtreding van het tarief beteekende voor die huizen een groote materiëele schade, daar het voor de hand ligt, dat van de in de kolonie aan de markt te brengen goederen vele door het verhoogd tarief niet of moeilijk tot loonende prijzen zouden kunnen worden verkocht. Een tijd van voorbereiding was dus wel noodig geweest, maar eerst omstreeks het midden van de maand Augustus kreeg men in Duitschland het volledig tarief onder de oogen, dat een maand te voren op last van den min. van koloniën te Berlijn in Nieuw-Guinea was ingevoerd.

De Duitsche Rijksdag is ook in het geheel niet in deze zaak gekend. Den 5en Mei zeide minister Dernburg bij het debat over een aan de Norddeutsche Lloyd voor de lijn Singapore—Nieuw-Guinea te verleenen subsidie, dat dientengevolge het verkeer zou stijgen en daarmee de mogelijkheid in het leven zou worden geroepen om hoogere rechten te eischen.

Het subsidie werd geweigerd door den Rijksdag, maar het ministerie van koloniën liet zich daardoor niet afhouden om het verhoogde tarief toch in te voeren.

Wanneer men zulke staaltjes aantreft van de wijze, waarop 't in de Duitsche koloniën toegaat, is het somwijlen kostelijk te zien, hoe in Duitsche bladen als bv. de „Ostasiatische Lloyd", met heel veel wijsheid wordt melding gemaakt van onze decentralisatie-comedie in Indië en zoo meer.

* * *

De overstroomingen te Hyderabad.

Hyderabad, de hoofdplaats van het rijk van dien naam in Engelsch-Indië is in het laatst der vorige maand door een vreeselijke overstrooming geteisterd.

Hevige regens deden de Musi zwellen en bracht de overstrooming teweeg, die een groot gedeelte van de stad vernielde.

Den 29en September kwam de correspondent van de „Times of India" te Hyderabad. We ontleenen aan zijn relaas het volgende:

„Aan gene zijde van de rivier was wat ik zag nog vreeselijker dan aan deze zijde. De politie en de geneeskundige dienst waren druk in de weer om de vele lijken te bergen, waarvan enkele onder het zand bedolven waren, andere door het water hoog te midden der ruïnes waren geworpen. Meerendeels waren het lijken van jonge meisjes en oude vrouwen. Op één plek zag men een familie van vijf welgestelde inlanders bij elkaar, de moeder haar baby nog in de armen klemmend; op een andere plek zag men een geheel misvormd lijk.

„Hoe het er verder benedenstrooms in de rivier uitzag, kan men zich voorstellen, wanneer men weet, dat daar de dichtst bevolkte wijk ligt.

„De vloed heeft een wijk van een mijl lang en een halve mijl breed geheel vernield. Puramapul Moballa, een wijk, die eenige duizenden woningen bevatte, is in enkele oogenblikken door den stroom weggevaagd.

„Iedereen schijnt hier met stomheid en lamheid te zijn geslagen door de vreeselijke ramp. Dr. Ahmed Moza, de ambtenaar van den geneeskundigen dienst, die belast is met het toezicht op de berging van lijken, scheen zelf niet te kunnen begrijpen, hoe hij zijn moeilijke taak naar behooren zou kunnen uitvoeren, en kon slechts zeggen, dat alle lijken naar een verwijderde plek zouden worden gebracht en daar verbrand. Op identificatie te wachten was onmogelijk."

Het aantal slachtoffers van deze ramp wordt op 20000 geschat.

Onder de slachtoffers moeten, naar men den correspondent van de „Times of India" mededeelde, vele „sowcars" en kooplieden zijn, die beslist weigerden hun woningen te verlaten, zich aan hun schatten vastklampend, die ze als de meeste inlanders onder den grond begraven bewaarden. Het bedrag aan geld en sieraden, onder de ruïnes begraven, moet zeer hoog zijn.

Twee Brochures.

In hartelijken dank ontvingen wij voor de leestafel Heulstraat 17 van den bekenden schrijver over Surinaamsch Land- en Volkenkunde, Jhr. L. C. v. Panhuys, de brochure: **Iets over de Marowijne-rivier en hare Geschiedenis**, tweede vermeerderde uitgave, overgedrukt uit het bulletin van het Koloniaal Museum No. 12 (zie ook Litt. Overzicht), met een zeer duidelijke kaart van Beneden-Marowijne.

Wij bevelen de lezing van dit aangenaam onderhoudend geschreven werk ten zeerste aan. De mees-

---

er zijn, leveren slechts een schaarschen oogst op.

Nu door het aanleggen van dijken het zeewater niet meer de sawahs kan bereiken, zal een en ander wel veranderen.

Niettegenstaande al deze minder gunstige factoren is de bevolking er toch welvarend te noemen. Deels tengevolge van de gunstige ligging, deels door de vestiging van het Gouvernements établissement en de invoering der scheepvaartregeling, welke de bevolking en de handelaren verplicht allen in- en uitvoer via Lho Seumawè te doen plaats hebben, bestaat er een levendige handel, een bloeiende kustvaart en een vrij uitgebreide scheepsbouw.

Bovendien bestaat er een geregelde stoomvaartverbinding met Oelèë Lheuë, Sabang, Sigli, Idi, Medan en Penang en is thans de plaats bovendien door een stoomtram verbonden in het Westen met Samalanga en Sigli en in het Oosten met Idi, hetgeen ook weer aan verschillende personen levensonderhoud verschaft.

Behalve de reeds genoemde middelen van bestaan, dient als zoodanig nog vermeld te worden de vischvangst.

Uit den aard der zaak vindt men te Lho Seumawè eene gemengde en dichte bevolking.

Inheemsche bewoners zijn er weinig, doch er wonen zooveel Groot Atjehers, Pidiëreezen, Pasèërs, Klingaleezen, Maleiers enz., dat in het kleine landschapje nog 3316 besneden mannelijke personen geregistreerd werden, de Chineezen niet medegerekend, waarvan er 2500 zijn. Evenmin werden hieronder begrepen de 30 lepralijders, die in een kleine kampong aan het zeestrand nabij gampong Hagoe bij elkaar wonen.

Het in 1881 opgerichte, in 1884 bij de invoering der concentratie weder opgeheven Gouvernements-établissement was gebouwd op eene open vlakte in gampong Menasah Blang, op ruim ½ K.M. afstand van het zeestrand. In 1892 werd het établissement daarentegen aan de kust geplaatst; de militaire versterking, de woningen en het bureau van den bestuursambtenaar en het emplacement der Atjeh-leverantie op de plaats van de gampong Aron Toedjoh, die daarvoor onteigend en geraseerd werd; het tolkantoor, de woning van den klerk voor de scheepvaartregeling en de politie-kazerne op het Zuidelijk uiteinde der landtong. Nadat dit établissement in 1895 een vijandelijken aanval te doorstaan gehad had en de onmiddellijk daarnaast gebouwde Chineesche kamp door den vijand verbrand was, werd echter dat établissement ook naar Aron Toedjo overgebracht, waar later ook wederom een Chineesche kamp verrees, welke zich in de laatste 2 jaren zeer heeft uitgebreid.

Ook de nieuwe in verband met de tramexploitatie opgerichte gebouwen werden daar geplaatst.

Aan het W. einde der Chineesche kamp bevinden zich thans een hotel van de firma Nass & Co. en het gebouw van de Nederlandsche Handel-Maatschappij, terwijl de Atjeh-Handel-Maatschappij een établissement heeft opgericht tusschen de Chineesche kamp en de Poesóng.

De Poesóng is thans weer een welvarende wijk, waar vele Chineesche en Atjehsche handelaren gevestigd zijn.

Een nieuwe Europeesche wijk is in wording ten Z. van de handelspier langs het zeestrand, waar nu reeds de woningen van enkele officieren en van den ontvanger van de hassil-heffing zich bevinden. Een nieuwe handelswijk is thans ontstaan op het kruispunt van den weg naar Meunasah Blang en den Atjeh-passar, welke genoemd wordt Simpang Ampat.

Binnen weinige dagen zal ter hoofdplaats de watervoorziening ook behoorlijk geregeld zijn door de opening van een nieuwe waterleiding, terwijl een nieuwe straatverlichting (gasoline gloeilicht) ook eerstdaags gereed zal komen.

Seumeu'am. De peper vormt het hoofdbedrijf te Seumeu'am. De aan de cultuur en den handel daarin voor de hoofden verbonden voordeelen waren aanleiding tot voortdurende binnenlandsche verwarring. Na de erkenning onzerzijds van Toeankoe Radja Tjoet als Oeloebalang van het landschap, hoewel deze een onbetrouwbaar en onzedelijk persoon is, is er thans eenige orde.

Beutong of de Kawaj V. De bevolking van Beutong is zuiver Atjehsch, een weinig Toenongachtig. Evenals de bevolking der overige dalen van de Kawaj V, die hoofdzakelijk uit Pidië afstamt, kan zij goedig en gewillig genoemd worden.

Wordt vervolgd.

te bezoekers toch van onze leeskamer zal het gaan als de Marowijne-bewoners zelf, waarvan schrijver op bl. 54 vertelt:

Valt er aan de Marowijne nog wat te doen?

De bovenstaande vraag (bedoeld was, of er nog aan de Marowijne iets bijzonders viel op te merken, dat nog niet te boek was gesteld) hoorde de steller dezes in 1895 door twee Marowijne-bewoners aan elkander stellen en ontkennend beantwoorden. Men had de werken van Crevaux, Coudreau en Kappler en daar stond alles in. Er viel dus niets meer te doen. Vergenoegd gingen de heeren daarop een „apéritif" drinken.

Wij zullen op de vraag niet uitvoerig ingaan, doch ons bepalen tot het noemen van enkele onderwerpen waarvan de studie in het bijzonder aan de Marowijne voor de hand ligt. Op volkenkundig gebied de Indianen en Boschnegers en in zekeren zin ook de Annamiten; op maatschappelijk gebied de werking van het Fransche strafstelsel; het verschil in aard en karakter van de grensbewoners, het verschil in huizenbouw, in kleeding in denkwijze. Op geologisch gebied de overgang van graniet tot dioriet, de daarbij optredende drukkingsverschijnselen, de laterietvorming, de merkwaardige overgangsvormen van kristallijne schiefers in gesteenten van eruptieven oorsprong nabij het eiland Guidala. Nog in het geheel niet of weinig onderzocht zijn het Kromantie en het bestaan van een geheim verbond (de geheime naam van Oseisie is Bimpenie) bij de Aukaners, hun getalsterkte, hun liederen, hun tromseinen, de vraag in hoever zij tegen de malaria immuun zijn geworden. Afvalhoopen van de Indianen zijn vermoedelijk aan de Wia-Wiakreek te vinden; volgens de Laet's Nieuwe Wereldt, Leiden, J. Elzevier, 1625, blz. 474, waren Paragotos en Yaos; volgens Pistorius Beschrijvinge van de Colonie van Zuriname, Amsterdam, 1763, blz. 12, Paragotos aan den mond van die kreek gevestigd. Fossielen zouden kunnen worden aangetroffen in het grauwackegesteente boven den Armina-val (afdrukken of steenen kernen van overblijfselen van planten en dieren). Zooals de steller dezes in 1898 elders betoogde, is de vestingsplaats Albina een bijzonder gunstig gelegen uitgangspunt voor wetenschappelijk onderzoek op verschillend gebied. Aangezien echter geleerden wel zelden in de gelegenheid zullen zijn geruimen tijd daar ter plaatse te verblijven zal dit onderzoek hoofdzakelijk door leeken moeten geschieden, die zich vooraf bij vakgeleerden op de hoogte hebben gesteld."

Wat meer belangstelling voor de kolonie Suriname is waarlijk niet overbodig.

* * *

De tweede brochure, die ons voor hetzelfde doel werd toegezonden, is een overdruk uit het *Soerab. Handelsblad:* **De Suikeronderneming Djatiroto en de regeling van het werkcontract op Java,** door *M. van Geuns,* ook van een klein schetskaartje voorzien.

Na een uitvoerige beschrijving te hebben gegeven van deze pracht-onderneming in den zuidoostelijken hoek der residentie Pasoeroean en van de daar heerschende toestanden, komt de heer Van Geuns tot de slotsom:

„Zooveel is zeker, dat de regeering haar verzuim om het werkcontract op Java behoorlijk te regelen ten spoedigste moet herstellen. De worsteling van Djatiroto, die grootsche, in wijden kring welvaart verspreidende onderneming, welke zal kunnen mislukken, omdat feitelijk de bedrijfszekerheid afwezig is; de tegenvaller van Nieuw-Tersana, waaraan zich die van verscheiden andere landbouwondernemingen paart — zij spreken een taal, die de Indische regeering niet kan negeeren dan op straffe zich schuldig te maken aan een bijna misdadige nalatigheid!"

Oost- en West-Indisch litteratuur-overzicht.

Weekblad voor Indië. 5e jaarg. No. 21.

De nieuwe redacteur van het Weekblad, Dr. R. Broersma, opent dit Nummer met eene beschouwing over den handel tusschen Nederland en Australië en de pogingen, welke door den Ned. consul-gen. te Melbourne, W. L. Bosschaert, thans op Java, worden in het werk gesteld om dezen uit te breiden.

Insulanus schrijft een artikel over de laatste Pasar Gambir te Batavia; en — evenals Corax in het vorige Nr. — acht ook hij het een bedenkelijk verschijnsel, dat deze jaarmarkten zoo langzamerhand het stempel dragen der oude hollandsche kermissen. „Alles trekt naar Bioscopen, naar den Doolhof, waar blank en bruin broederlijk dooreen krioelen... Chineesche dames in hun sluike zijden japonnetjes schitteren met al haar juweelen, een durf in zoo'n volte, en een verleidelijk gezicht voor de Javaantjes, die weinig te verteren hebben, en voor wie Pasar Gambir „Pasar Miskin" is — de kermis, die hen arm maakt. Dit is wel de keerzijde van de medaille, want zal de jaarmarkt hier niet hetzelfde kwaad brengen als zij in Europa brengt, en waarom men ze grootendeels in Holland heeft afgeschaft: geld-verbrasserij van het volk, zucht naar geld en de verleiding er op alle geoorloofde maar ook ongeoorloofde manieren aan te komen, een kwaad, waaraan de Javaan door zijn karakter zeker nog meer blootstaat dan de Westerling? De pandjeshuizen maken goede zaken, en aan diefstallen is geen gebrek in dezen tijd. Weegt al het goede, dat Pasar Gambir brengt, op tegen dit euvel?"

De vierde brief van „Inlander" handelt grootendeels over de mislukking der proef in zake de opleiding van Inlanders tot officier bij de landmacht.

Als eerste reden van het niet-slagen der proef noemt „Inlander" de te geringe in uitzicht gestelde bezoldiging: *f* 100—250 's maands is voor een officier in het geheel niet voldoende. Dan ook acht hij den studietijd te kort; en verder laakt hij het sterk, dat tot den cursus slechts kunnen worden toegelaten jongelieden van hooge afkomst. Een oud-leerling der opl. school v. Inl. ambt. afd. B. te Bandoeng, zoon van een Inlandsch veearts, die tot den cursus voor Inl. officier wenschte toegelaten te worden, werd afgewezen, omdat hij — aldus Inlander — volgens bekomen inlichtingen, slechts een...... Mas was. „Begrijpt men dan niet, dat een Mas ook even beschaafd en ontwikkeld zijn kan als een Raden of andere hooggeborenen? Asmaoen (gelijk men weet de kort geleden benoemde off. van gezondheid) is toch ook geen Raden Mas, of Raden Mas Ario, maar slechts een Mas?" „Inlander" vraagt of het geen aanbeveling zou verdienen met zulke vooroordeelen te breken.

Verder schrijft M. A. over de Wahos, dat zijn de staatsiepieken van de Djokjasche pradjoerits. Maurits Wagenvoort geeft het vervolg van zijn: De Hollanders aan de Malebaarkust. Terwijl in zijn wekelijksche rubriek „Indrukken van den Dag" Corax geweldig tekeer gaat tegen den beruchten „procureur bamboe", gewoonlijk vereerd met de bijnamen van „bloedzuiger, vampier", enz. Corax schetst hem aldus: „De procureur-bamboe is meestal een broodmagere Indo met gierenoogen; listig, geslepen en voor geen klein geruchtje vervaard. Hij is doorkneed in de tale des lands, heeft eenige rechtskennis, is welbespraakt, en bezit een merkwaardige bekendheid met zijne omgeving. Waar vrede heerscht weet hij twist en tweedracht te zaaien. Waar de menschen het volkomen met elkaar eens zijn, lukt het hem oneenigheid te stichten, en procesjes uit te lokken. In troebel water visschende, zijn recht en billijkheid hem totaal onbekende begrippen en is de procureur-bamboe inderdaad een vloek voor den onwetenden Inlander, die iets bezit, doch door bemiddeling van den „procol" gauw alles kwijt raakt." Aan het slot van zijn stukje zegt Corax dat de autoriteiten goed zullen doen de Inlandsche bevolking te beschermen tegen die „schurken."

* * *

De Groene Amsterdammer.

In het jongste Nr. (18 October) schrijft de heer C. Lulofs onder het opschrift: De Van Heutsz-ordonnantie, opnieuw over de geldelijke belasting ter Westkust van Sumatra. De redactie is ook nu — blijkens haar talrijke aanteekeningen op het betoog van den heer Lulofs — nog gansch niet overtuigd van de billijkheid der invoering.

* * *

Koloniaal Museum.

Van het in Maart 1896 verschenen 12e Bulletin van het Koloniaal Museum is thans een vermeerderde herdruk verschenen, met den navolgenden inhoud:

Een verwaarloosd erfdeel, door *F. W. van Eeden.* Aldus duidde de heer van Eeden, de toenmalige directeur van het Koloniaal Museum, in 1896 zeer terecht de kolonie Suriname aan en deed daarbij een beroep op het Nederlandsche volk om gelden beschikbaar te stellen voor het wetenschappelijk onderzoek dezer kolonie. En dat zijn oproep niet vergeefs is geweest, blijkt wel uit het Naschrift door Dr. Greshoff, den tegenwoordigen directeur van het Museum, waarbij deze in het licht stelt al hetgeen in die twaalf jaren is verricht om de beruchte „zwarte vlek" van onbekend land op de kaart van Ned. Guyana zooveel kleiner te doen worden. Men vergelijke het kaartje van 1896 door den heer Van Eeden met dato van 1907 door den heer Greshoff gepubliceerd in dit Bulletin.

Het volgend opstel: *De Marowijne-rivier en hare geschiedenis,* door *Jhr. L. C. van Panhuijs,* heeft belangrijke uitbreiding ondergaan. Hoogstbelangrijk lijkt ons hetgeen de schrijver mededeelt omtrent de oudste bewoners in het stroomgebied der Marowijne, verschillende Indianenstammen, en over de nederzettingen van Boschnegers.

Over de „*Maragang*", een der doesoen-stammen van Noord-Borneo (gebied der Kinabaloe), gaf de heer *J. W. van Dapperen* in de eerste uitgave eenige bijzonderheden, welke in dezen herdruk onveranderd zijn opgenomen.

Verder bevat het Bulletin dan nog: Over saké en saké-bereiding, door L. van de Polder. („Saké of zooals zij hier te lande somtijds genoemd wordt *Rijst-wijn,* is de voornaamste en bijna de eenige alkoholische drank van de Japanneezen en werd als zoodanig reeds in overoude tijden door hen gebrouwen.") — De aardnoot en de aardnoten-olie, door Drs. Beijerinck en Wijs (met plaat). — Naamlijst van Indische nuttige gewassen, die in gedroogden staat in het Koloniaal Museum zijn tentoongesteld.

* * *

De Indische Mercuur.

No. 41 wordt geopend met eene belangrijke brochure van *Dr. A. Pulle* over: *De beteekenis van het botanisch onderzoek voor de kennis van de Surinaamsche houtsoorten,* waarin hij er op wijst, dat het onderzoek van het Surinaamsche oerwoud werkelijk nog pas in zijn eerste stadium verkeert en bijzonder ongunstig afsteekt bij Java in dit opzicht, welk eiland, wat zijn boomsoorten aangaat, uitstekend bekend is, getuige de bekende publicatie van Koorders en Valeton: „Bijdragen tot de kennis van de boomsoorten op Java", waarvan tusschen de jaren 1884 en 1806 elf deelen het licht zagen. Toch is ook voor Suriname reeds een stap in de goede richting gedaan, o.a. door het onderzoek van den houtvester Plasschaert sedert het jaar 1905. Deze bracht 112 soorten bijeen, waarvan er 97 op woudboomen betrekking hebben, terwijl van die 97 soorten niet minder dan 73 tot nu toe voor Suriname geheel onbekend waren.

Van de overige opstellen vermelden wij: Chemisch onderzoek van Indische planten, door P. v. d. W. — Cacao-cultuur, door P. v. d. W. — Het regeeringsreglement van den Congo, als kolonie van België. — Het rietbrandeneuvel op Java. — De suikerfabriek Manishardjo in Tjepper. — Bacoven-cultuur in Suriname. — Invoer op en uitvoer van Java in 1908. — Kultuurberichten: Eene raming van den 1908 Sumatratabaksoogst. — Oogst- en weerbericht van de Sumatra tabakslanden over de maand Augustus 1908. — Kleine mededeelingen. Benevens de overige gewone wekelijksche rubrieken.

* * *

Het Nederlandsche Zeewezen.

Het Nummer van 15 October bevat eene bijdrage, getiteld: Hoe kwam Nederland in het bezit van Curaçao (met afb. en kaartjes). De samensteller, de heer E. J. Hoos, meent terecht, dat nu in deze dagen de aandacht in het bijzonder op dit eiland gevestigd is, menigeen er wel belang in zal stellen te vernemen, hoe wij indertijd in het bezit van Curaçao zijn gekomen.

In het kort komt dit hierop neer. In 't begin van 1634 bood een zekere Jan Jansz. Otzen zijn diensten aan de West-Indische Compagnie aan. Hij had als gevangene der Spanjaarden een' gen tijd op Curaçao vertoefd en gaf voor met de haven en het binnenland aldaar goed bekend te zijn. Met de voortvarendheid onzen voorouders eigen ging men op zijn voorstellen in. 29 Juli 1534 liep een eskader de St. Annabaai binnen, en nam heel kalm bezit van het eiland, zonder eenige notitie te nemen van de Spaansche bezetting, die trouwens het binnenland invluchtte en later verzocht het eiland te mogen verlaten, hetgeen grootmoedig werd toegestaan, mits de Spanjaarden niets anders zouden meevoeren dan „'t gene tot haren lyve behoorde."

Intusschen leverde het eiland niet de voordeelen, welke men zich er van had voorgesteld en verhieven zich telkens stemmen om het weder te verlaten. Alleen de Kamer van Amsterdam verzette zich er tegen, omdat zij het eiland zeer geschikt achtte van daar uit krijgsoperatiën te

doen tegen de Spaansche koloniën in West-Indië.
Tot 1800 behielden de Nederlanders het eiland, in welk jaar het overging aan Engeland, doch in 1802, bij den vrede van Amiëns, werd het weer teruggegeven. Den 1en Januari 1807 werd Curaçao door 4 Engelsche oorlogschepen, terwijl de bezetting nà de oudejaarsavondpret zorgeloos was, bij verrassing genomen. In 1815 kwam het bij het sluiten van den vrede weer — en nu voor goed — in ons bezit terug.

* * *

Eigen Haard.

In het Nr. van 17 October geeft Si-Anoe „Een kijkje op een caoutchouc-onderneming in Siak", in woord en beeld. Het betreft de jonge Siak-Rubber-Maatschappij, waarmede men schitterende resultaten hoopt te verkrijgen. Immers: „De omstandigheden, waaronder de Maatschappij arbeidt, zijn inderdaad van dien aard dat zij, als eenmaal de tijd van oogsten daar is, flink zal kunnen mededingen. Haar terreinen toch liggen in een streek, waar klimaat en bodem voor deze cultuur zeer geschikt bleken, en bovendien slechts 5 K.M. verwijderd van de Siakrivier, die tot Pakan-Bahroe bevaarbaar is voor de stoomers van de Kon. Ind. Pakketvaart."
Het werk op de onderneming geschiedt deels door Javanen als contract-koelies, deels in vrijen arbeid door Maleiers, inwoners van de streek, die vroeger door misoogsten meermalen gedwongen werden naar Malakka over te steken, om daar arbeid te zoeken, doch thans hun dagelijksch brood in eigen land kunnen verdienen.

* * *

De Ingenieur.

van 17 Oct. bevat eene beschrijving (met afbeeldingen) over: De vernieuwing der bruggen over de Serang-rivier in de lijn Samarang-Vorstenlanden, door F. K. J. Beukema toe Water.

* * *

De Rijnsche Zending.

No. 10 van den loopenden jaargang geeft de volgende bijdragen: De medische zending in Duitschland. — Nias (het slot van een uit de N. R. Ct. overgenomen artikel). — Het huis van Nitano Lowalangi in Hoeroena (een heidensch hoofd op Nias), waarbij men een aardig idee krijgt van de moeilijkheden, waarmede de onzen te kampen kunnen hebben, wanneer zoo'n vesting moet „genomen" worden, ingeval de bewoners zich vijandig betoonen, zooals op Nias nog zoo vaak het geval is. De schrijver, zendeling Fries, zegt o.a. er van: „Het gebouw ligt op een steilen afhangenden bergtop in kegelvorm, zooals ze in Nias zoo eigenaardig zijn. De top is slechts te bereiken langs een ongeveer 15 M. hoogen steenen trap, waar menschen zooals wij slechts op handen en voeten naar boven kunnen komen. Is men behouden aangekomen, dan staat men op een net geplaveide plaats, die rondom met een dichtbegroeide bamboe-omheining beplant is. Voor onze paarden moest eerst een gat gemaakt worden, waar zij door konden gaan. Bijna loodrecht is op deze plaats voor het huis een 3 M. hooge onderbouw uit groote hardsteenen gemaakt geworden, waaraan ieder vijand zich den schedel zou kunnen verbrijzelen; wij moesten steenen uitbreken, om naar boven te komen. Op deze bovenste kleine vlakte staan twee reusachtige rotsblokken; de een is als het ware de wachttoren van de vesting, die men slechts met eenige handigheid ongedeerd kan beklimmen, wanneer men den palmboom, die in de nabijheid staat, gebruikt, de andere is met veel overleg tot een reuzenpilaar veranderd, die het groote huis draagt. Zes jaren lang heeft de eigenaar aan dezen werkelijk kunstvollen bouw gearbeid."

* * *

Ten slotte zij de aandacht gevestigd op de navolgende afzonderlijke uitgaven:
Verslag van den Sumatra-Staatsspoorweg en van de Ombilinmijnen over 1907. Batavia, Landsdrukkerij. 1908. 8o.

Kitab logat Melajoe. Woordenlijst voor de spelling der Maleische taal met Latijnsch karakter, door *Prof. Ch. A. van Ophuijsen*. Derde druk. Batavia, Landsdrukkerij. 1908. 8o.

De Khimono, benevens twee andere Oost-Indische verhalen, door Creusesol (*Jhr. I. P. C. Graafland*). Semarang, G. C. F. van Dorp & Co. 1908. 8o.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m 23 September 1908;
Het Bat. Nieuwsblad idem;
Het Nieuws van den Dag v. Ned.-Indië idem;
De Sumatrapost idem;
Het Soer. Handelsblad t/m 22 Sept.;
De Javasche Courant No. 75 en 76;
De Ind. Mercuur No. 42;
Ned.-Ind. Effectenblad No. 73 en 74;
De Stem v. Indië No 38;
Kort verslag der vergaderingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;
Verslag der Toemakhoemak Expeditie door C. H. de Goeje.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagierslijst van het ss. Koningin Wilhelmina; gezagvoerder J. R. de Brouwers; vertrokken van Amsterdam naar Batavia 17 October 1908.
Te Amsterdam schepen zich in: D. C. Buurman, echtg. en 3 k; mej. E. Delattre; mevrouw J. E. v. d. Lind—Bijleveld; A. Pordon, echtg. en k; A. K. Derx; G. Dankelman; R. W. Ertzen; mej. J. Ch. M. den Hengst;
naar Southampton: E. W. baron van Wassenaer en echtg;
naar Genua: W. Polman; J. baron van Wassenaer van Catwyck en echtg; G. J. Duinker;
naar Belawan-Deli: mej. L. Roelijn;
naar Singapore: W. Duinker; J. H. de Rooij;
van Southampton naar Genua: Mr. en Mrs. Walker; Mr. I. S. Scolt;
van Southampton naar Port-Saïd: Mrs. en Miss Harkness;
van Southampton naar Indië: Mr. M. D. Harold Traill Skae.
te Genua zullen zich inschepen: H. P. Vermeulen; Mr. A. E. van Erkel, echtg. en k; F. A. C. Halkema en echtg; C. A. Hauer; mevr. v. Woerden; J. A. R. Avis en echtg; W. F. v. Beuningen; M. Jacobs; P. J. van Poelvoorde; G. D. Lont en k; J. Luijten, echtg. en 2 k; C. Canne en echtg; Karl Albertz; mevrouw B. Versteegh—Huismans en k; J. G. Jerschavik en echtg; H. F. N. Nieuwenhuijs en echtg; J. D. v. d. Meulen; W. den Broeder; W. Maree; K. Boll; C. de Groot; D. W. Kramer; F. Wagner; Dr. W. R. Tromp de Haas; mevrouw C. L. Berends—Bosch;
naar Port-Saïd: mevrouw S. M. Büchner-Berns; mej. M. Büchner; H. Büchner; Antonini, echtg. en kind, gouvernante en 2 dienstboden; mej. A. Henny; H. H. Lugard Jr. en echtg.;
naar Belawan-Deli: E. J. de la Parra, echtg., 2 k. en mej. B. van Gelder;
naar Singapore: Herr Winnertz;

* * *

Passagierslijst van het ss. Prins Fred. Hendrik; gezagvoerder G. D. Nieman; van Amsterdam naar West-Indië op 16 October 1908.
Mr. J. van Praag, echtg. en 2 k; C. van Roggen en echtg; mevr. S. de Boer-Rondeboom en 2 d; P. Mahar en 2 d; S. A. Heilbron; J. E. de Neef en echtg; L. J. Rens, echtg. en 1 k; J. H. van Gelder; H. L. C. B. van Vleuten; P. M. J. Kamerling; G. Coeson; S. P. A. Bourier; mej. C. Montpellier; 1 onderofficier en 26 minderen.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 18 Sept. 1908. No. 75.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Benoemd: tot inspecteur van Financiën te Malang, D. J. Bijleveld; tot adjunct-insp. J. Bouwmeester; tot ingenieur B. O.W. 2e kl. Ph. van der Kaaden; tot lid van den gemeenteraad van Pekalongan, Mas Tirtotemojo; tot administrateur 3e kl. bij de Gouv. pandhuizen, G. W. Anemaet, J. Halkema, K. Hollanders, P. E. de Liser de Morsain, E. Landman, D. van Zwieten, E. Winter, K. M. Burgemeestre, A. H. van Wieringen, E. D. de la Fosse, Ph. R. Böck, A. H. M. van Essel, A. R. de Boer; tot tijdelijk idem: W. C. Groeneveld, W. Th. J. de Ruijter, A. F. Creutzburg; tot wedono van Weliri, Mas Adiwidjojo; tot inl. off. van justitie in het regentschap Serang, Raden Godo Sapoetro; bij den landraad te Wonogiri, Mas Darmosajono; te Klaten, Raden Sastromidiono; bij de S.S. op Java: tot commies voor den Stationsdienst, J. E. Bouwer; tot 2en commies, H. E. van den Broek; tot 3en commies W. Ch. H. Polh en A. Dohne; tot telegraafopzichter, J. M. van Kelegom.

Militair Departement.

Bevorderd: tot 1en luitenant bij het wapen der infanterie, de 2e luitenants F. van Ardenne, W. A. Penard, J. Venema, D. W. Buijs, G. Bakker, H. J. A. D. Verhoeven, G. J. C. Verhoeven, J. G. van den Bossche, L. G. van Hemert, J. F. Harer Droeze, G. W. Borgesius, J. d'Arnaud Gerkens, A. C. P. van Cattenburgh, A. de Braconier, J. F. I. Mollinger, en L. R. Badings.
Verleend: wegens langdurigen dienst, één jaar verlof naar Europa aan den onderluitenant der infanterie, S. Vroman; wegens ziekte, idem, aan den boekhouder bij het marine-etablissement te Soerabaja, J. L. Mansvelt Beck.

* * *

Uit de Javasche Courant van 22 Sept. 1908. No. 76.

Ordonnantiën, Besluiten, enz.

I. Een ordonnantie, bepalende, dat in verband met de te late vaststelling van de aanslagen over 1907 en 1908 in de belasting op de bedrijfs- en andere inkomsten van de inheemsche bevolking in het gouvernement Atjeh en Onderh. afgezien wordt van de heffing van boete bij niet tijdige betaling dier belasting over eerstgemeld jaar en de termijn verlengd waarbinnen de belasting over 1908 zonder boete kan worden voldaan.
II. Een ordonnantie, waarbij de invoer van nieuwe verkleinde Straits-Dollars en de daarbij behoorende pasmunt in de residentie Djambi wordt verboden.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Ontslagen: op verzoek eervol, de resident van Soerakarta, L. Th. Schneider; de klerk S.S. op Java N. A. Leidelmeijer; de klerk bij het D. v. Fin., J. E. Sluiter; de onderwijzers 1e kl., Mas Soediapradja en J. van Leeuwen; de klerk te Langkat, J. Th. F. van Dijk.
Benoemd: tot controleur B.B. op de bezittingen buiten Java en Madoera, H. L. N. Peirs; tot secretaris der res. Lampongsche districten, P. S. J. Eman; tot lid van den gewestelijken raad van Madioen, A. Nash; tot lid van den gemeenteraad van Semarang, Mr. Dr. A. Stuurman; tot voorzitter van de Landraden te Poerwokerto en Probolinggo, Mr. F. H. Poser; tot inspecteur van het Inl. onderwijs in de 2e afd., L. G. Bertsch, van verlof terugverwacht; tot directeur van de opleidingschool te Bandoeng, L. Tobi; tot adjunct-insp. van het Inl. onderwijs in de 1e afd., J. C. J. van Bemmel.
Ontslagen: op verzoek eervol, het districtshoofd van Kakas Rembokan (Menado), A. M. Samaijka; de adjunct-hoofddjaksa in het regentschap Soerabaja, Raden Djojotirto Ardja; de wedono van Modjoagoeng, Raden Kertonotoredjo; de Imeum van Meulajoe (Atjeh) T. Oeseih.
Benoemd: tot inlandsch officier van justitie bij den landraad te Loemadjang, Raden Soer o di Redjo; te Probolinggo, Raden Ario Soero Soeseno.
Geplaatst: in de residentie Kediri, de benoemde controleur G. J. Slangen.
Benoemd: tot onderwijzer 3e kl. te Sabang, G. A. J. Koert.

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte, één jaar verlof naar Europa aan den 1en luitenant der infanterie H. P. Pieper.
Ontslagen: op verzoek eervol, de kapitein der inf. P. H. Mathijsen en de officier van gezondheid 2e klasse S. C. Bakker.

= RINCK =

Groote voorraad
Taschjes, Portemonnaies, Portefeuilles
enz. enz.
Alle LEDERWAREN en ETUIWERK, alles wordt bij mij vervaardigd, alsook gerepareerd.
Fabriek en Magazijn MOLENSTRAAT 54 b. d. Prinsestraat.

= „UNICUM." =

UNICUM"'s geheim chemisch preparaat is onschadelijk voor stof en model.
UNICUM" heeft bekwame vaklieden voor het repareeren en oppersen van Heeren- en Dameskleeding.
UNICUM" heeft een 1e klas Coupeur voor het vermaken van slecht passende Kleeding.
UNICUM" zorgt voor een vlugge, accurate bediening.

Eenig adres:
Fluweelen Burgwal 8. - Telef. 4947.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén millioen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,
Directeur W. J. FONTEIN.

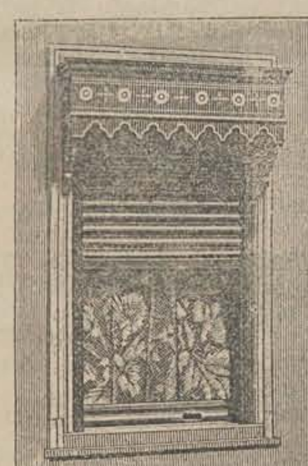
Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,
Directeur J. WILDEMAN.

TOKO BAHROE

Gevestigd anno 1898.
Telef. Interc. 4796.

v. Kinsbergenstr. 126 b/d Pr. Hendrikstr., den Haag.

Het **beste en soliedste adres** voor de Indische familiën. — Export door geheel Europa. **Extra aanbieding:** gandaria assin per flesch f 1.10, versche samballans, boemboe's, ketjap benteng, klapperboter per ½ kilo f 0.90 enz. enz. — — — — — — — — — — —
Directe aanvoer uit Nederl. Indië. Minzaam aanbevelend,
W. BARNAS & DIEMERS. — Importeurs.

Heineken's(oudste)
Glazenwasscherij
Stoom Jalouzieën- & Rolluikenfabriek
KETTINGSTR. 6,
DEN HAAG.
v.h. Drie Hoekjes 3.
Telefoonnummer 2478.
AMSTERDAM, van der Helstraat 1.
UTRECHT, Potterstraat 20.
HILVERSUM, - ARNHEM, - NIJMEGEN.

N.V. Electrische Drukkerij
„Luctor et Emergo"

Amalia van Solmsstraat 2-4,
Telephoonn. 4424 :-: Den Haag.

OPVOEDING.

Het Hoofd eener Bijz. School zich gaarne belast met de opvoed van een
paar KINDEREN.
Utstekende referenties.
Adres: De Perponcherstraat 108-1
DEN HAAG.

Gouden Medaille. Parijs 1907

Internationale Tentoonstelling Hygië

Haargroeimiddelen

merk „CRINOFLOOR"

zijn de middelen waarvan men het m succes kan verwachten. Men vrage overtuiging daarvan aan, de vele attesten erstelden, welke gaarne op aanvraag fr thuis worden gezonden. Mondeling of sc telijk ADVIES KOSTELOOS.

C. ROMEIJN, Haarkundige, Spui 25, Den H
Eenig eigenaar.
CONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBOD
Succes bijna altijd zeker.

VACANT.

VACANT.

J. S. DIJKHOFF

Den Haag -:- Mauritskade
Telef. Interc. 4212.

Koopt en verkoopt Effecten, vree Geld, verzilvert Coupons, opent R kening-Courant tegen onderpand, casseert Wissels en Kwitantiën.